

Matúš Korba*

Európska bezpečnostná a obranná politika a jej limity

Nové globálne bezpečnostné prostredie po skončení studenej vojny prinieslo okrem nepopierateľných pozitív aj nedostatky, ktoré sa postupom času prejavili v podobe asymetrických bezpečnostných hrozieb. Procesy globalizácie, spoločenskej a hospodárskej modernizácie, politickej liberalizácie a vedecko-technického rozvoja vygenerovali aj negatívne sprievodné javy. Predovšetkým ide o zlyhávanie štátnych štruktúr v krajinách tzv. tretieho sveta a neschopnosť dostatočne

---

*Matúš Korba, Mgr., Centrum bezpečnostných štúdií, Bratislava
(korba_mat@yahoo.co.uk)*

rýchlej adaptácie ich tradičných spoločností na moderné podmienky. Tieto faktory stimulujú pôsobenie nešťatných aktérov, akými sú politickí extrémisti, náboženský fundamentalisti či nacionalistickí radikáli. Vyvolávajú tiež nárast takých bezpečnostných hrozieb, akými je medzinárodný terorizmus, cezhraničný organizovaný zločin a šírenie zbraní hromadného ničenia.

Na tento aktuálny vývoj museli reagovať všetky západné štáty a prispôsobiť mu svoju politiku. Zmenený charakter globálneho bezpečnostného prostredia a asymetrické bezpečnostné hrozby si vynútili prehlĺbenie medzivládnej spolupráce v rámci existujúcich integračných zoskupení. Popri reforme Severoatlantickej aliancie si vyžiadali aj posilňovanie bezpečnostnej a obrannej dimenzie Európskej únie. Viedlo to k etablovaniu *Európskej bezpečnostnej a obrannej politiky* (EBOP), ktorej formovanie a charakter sú predmetom tejto štúdie.

Aj keď EBOP je integrálnou súčasťou *Spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky* (SZBP), táto predstavuje problematiku pokračujúcu rámec štúdie. Politická vôľa členských štátov EÚ dosiahnuť spoločné stanovisko k SZBP bezprostredne determinuje charakter a účinnosť EBOP. V prípade partikulárnych štátnych záujmov a strategickej orientácie jednotlivých členských krajín EÚ však ide o problematiku natoľko komplexnú a komplikovanú, že v tejto štúdii predstavuje len pozadie pre analýzu druhého hlavného determinanta EBOP, ktorým sú nástroje krízového manažmentu a ich efektivita pri prevencii a eliminácii bezpečnostných kríz a konfliktov.

V súčasnosti sa nástroje krízového manažmentu delia na civilné a vojenské, pričom ich účinnosť sa zvyšuje prostredníctvom koordinovaného a vzájomne komplementárneho nasadenia. Skúsenosti z Bosny a Hercegoviny (operácia NATO v roku 1995), Kosova (operácia NATO v roku 1999) a Afganistanu (operácia USA a ich spojencov v roku 2001) však ukázali, že na zvládnutie tých najzávažnejších bezpečnostných kríz a konfliktov sú potrebné predovšetkým vojenské nástroje krízového manažmentu. Len v dôsledku použitia vojenskej sily bolo možné zmeniť situáciu v mieste nasadenia, stabilizovať bezpečnostné pomery a vytvoriť vhodné podmienky na pôsobenie civilných (humanitárnych, rekonštrukčných, pozorovateľských, policajných, asistentských atď.) misií.

Na základe týchto skúseností je možné predpokladať, že aj v prípade budúcich rozsiahlych kríz a konfliktov vysokej intenzity bude v prípade zlyhania diplomatického úsilia najúčinnjším prostriedkom nasadenie

vojenských nástrojov krízového manažmentu. Z tohto dôvodu sa táto štúdia sústreďuje najmä na otázky vojenských spôsobilostí, od ktorých sa odvíja efektívnosť vojenských nástrojov krízového manažmentu a tým aj celková akcieschopnosť EBOP. Tento prístup reflektuje aktuálne trendy v rámci SZBP a EBOP, keď členské štáty EÚ po dlhom a komplikovanom vývoji dosiahli kompromis. Jeho podstata spočíva v konsenze v otázke systematického a plošného zlepšovania vojenských spôsobilostí ich ozbrojených síl, pričom nerieši otázku ich nasadenia, ale ponecháva ju na ad hoc rozhodnutiach podľa konkrétnych okolností.

Etablovanie sa Európskej únie ako bezpečnostného aktéra

Po skončení studenej vojny sa globálne bezpečnostné prostredie zásadne zmenilo a po roku 1990 začal prebiehať intenzívny proces prispôbovania sa jednotlivých bezpečnostných aktérov aktuálnym podmienkam. V Európe sa to prejavilo formovaním novej bezpečnostnej architektúry a rozvíjaním jej inštitucionálnych prvkov. Prelomové obdobie v rokoch 1989 – 1991 bolo charakterizované zánikom Varšavskej zmluvy, začiatkom transformácie NATO, inštitucionalizáciou helsinského procesu do podoby OBSE a v neposlednom rade podpisom *Maastrichtskej zmluvy*. Vývoj európskeho bezpečnostného prostredia v prvej polovici 90. rokov bol veľmi hektický. Sprevádzal ho rozpad Sovietskeho zväzu a ozbrojené konflikty na Balkáne. Na tvorbu bezpečnostnej architektúry v Európe mala vplyv najmä nestabilita v postkomunistických krajinách, ktorá zároveň determinovala pôsobenie jej inštitucionálnych aktérov – NATO, OBSE a EÚ. Na pozadí tohto vývoja sa vyprofilovali dva kľúčové trendy charakterizujúce európsku bezpečnosť – proces transatlantickej integrácie v rámci NATO a proces európskej integrácie v rámci EÚ.

Zámer konštituovať SZBP bol prvýkrát prezentovaný pri rokovaniach, ktoré viedli k podpisu *Maastrichtskej zmluvy* v roku 1991. Po nadobudnutí jej platnosti v roku 1993 začala SZBP predstavovať druhý pilier EÚ. Jej cieľom bolo zjednotiť zahraničnú a bezpečnostnú politiku členských štátov a vytvoriť predpoklady na to, aby EÚ začala vystupovať na medzinárodnej scéne ako individuálny aktér. Realizácia SZBP však bola od jej vzniku limitovaná celým radom faktorov, z ktorých prvoradým bolo zladovanie rozdielnych záujmov jednotlivých členov únie. Prejavilo sa to najmä v súvislosti s ozbrojenými konfliktmi v Chorvátsku a v Bosne a Hercegovine (1991 – 1995), pri riešení ktorých SZBP nenaplnila pôvod-

né očakávania. Zlyhanie európskych krajín pri riešení balkánskych kríz viedlo k zaangažovaniu USA, ktoré prostredníctvom vojenského zásahu v rámci NATO vytvorili podmienky na uzatvorenie *Daytonských mierových dohôd* v decembri 1995.

Členské krajiny EÚ reflektovali tento vývoj a zintenzívnili politickú diskusiu o charaktere a budúcnosti SZBP. Jedným z dôležitých záverov, ktorý sa v roku 1997 premietol aj do *Amsterdamskej zmluvy*, bola potreba participácie EÚ v rámci krízového manažmentu a prepojenie Západoeurópskej únie (ZEÚ) s EÚ. Došlo k politickej zhode v názore, že dôveryhodná a akcieschopná SZBP potrebuje aj adekvátne vojenské prostriedky a operačné spôsobilosti. V tejto súvislosti sa začala do popredia čím ďalej tým viac dostávať otázka formovania EBOP, ktorá mala byť nástrojom na zabezpečenie pôsobenia EÚ ako bezpečnostného aktéra a inštitucionálneho prvku bezpečnostnej architektúry v Európe. Po nadobudnutí platnosti *Amsterdamskej zmluvy* v roku 1999 prevzala EÚ od ZEÚ tzv. *petersberské úlohy* ako náplň pre EBOP. Pre EÚ z toho vyplynula potreba vytvoriť dostatočne funkčný a dôveryhodný mechanizmus na realizáciu širokého spektra úloh krízového manažmentu a prevencie konfliktov, počnúc humanitárnymi akciami a končiac vojenskými operáciami na presadenie mieru.

Dosiahnutý pokrok mal de facto len formálny význam, pretože realizácia SZBP a konštituovanie EBOP boli limitované rozdielnymi postojmi jednotlivých členských štátov k otázke konečnej podoby európskej bezpečnostnej architektúry a k úlohe jej inštitucionálnych prvkov. Na jednej strane názorového spektra stála vízia NATO ako kľúčového garanta bezpečnosti v Európe, na strane druhej vízia autonómneho zabezpečenia európskej bezpečnosti prostredníctvom EÚ. Táto diskusia neprebíhala len v EÚ, ale aj v NATO, ktoré v júni 1996 prijalo *Berlínsku deklaráciu*. Išlo o politickú iniciatívu smerujúcu k zvýrazneniu úlohy európskych členov aliancie a k prevzatíu väčšieho dielu zodpovednosti za bezpečnosť v euroatlantickom priestore. V rámci koncepcie *Európskej bezpečnostnej a obrannej identity* (EBOI) sa mal posilniť tzv. európsky pilier NATO.

Názorové rozdiely boli veľmi markantné najmä medzi dvoma bezpečnostne a vojensky najvyspelejšími európskymi štátmi – Veľkou Britániou a Francúzskom. Jedným z výrazných indikátorov tejto diskusie bola otázka zakotvenia princípu kolektívnej obrany do rámca EÚ. Zatiaľ čo Francúzsko a tzv. euroautonomistické krajiny podporovali tento návrh ako krok k zväčšeniu významu EÚ, Veľká Británia a tzv. euroatlantistické krajiny

považovali duplikáciu článku 5 Severoatlantickej zmluvy za kontraproduktívny krok, ohrozujúci transatlantické vzťahy a efektivitu NATO. V dôsledku politického kompromisu a pod tlakom ďalšej eskalujúcej bezpečnostnej krízy na Balkáne (Kosovo) však došlo k zblíženiu britských a francúzskych stanovísk. V decembri 1998 na stretnutí v St. Malo prijali Tony Blair a Jacques Chirac *Deklaráciu zo St. Malo*, ktorá dala rozhodujúci politický impulz pre naštartovanie bezpečnostnej a vojenskej spolupráce v rámci EÚ a ktorá vytvorila podmienky na zrealizovanie EBOP.

Medzi kosovskou krízou a 11. septembrom 2001

V rokoch 1991 – 1998 sa EÚ len veľmi pomaly prepracúvala k spoločnému zahraničnopolitickému vystupovaniu a jej pôsobenie v úlohe jednotného bezpečnostného aktéra sa nepodarilo naplniť. Demonštrovala to aj kosovská kríza, ktorá vyústila do vojenského zásahu NATO proti režimu Slobodana Miloševića (24. marec – 10. jún 1999). Rovnako ako v prípade Bosny a Hercegoviny v roku 1995, aj v roku 1999 to boli USA, ktoré koordinovali politické a vojenské úsilie európskych spojencov zamerané na zastavenie humanitárnej katastrofy v Kosove. Precedens vytvorený ozbrojeným zásahom NATO bez mandátu Bezpečnostnej rady OSN zásadným spôsobom ovplyvnil ďalší bezpečnostný vývoj v Európe. Zdôraznil význam NATO ako kľúčovej inštitúcie európskej bezpečnostnej architektúry a akcentoval dôležitosť stálej prítomnosti USA v Európe.

Popri politických implikáciách vyplynuli z kosovskej krízy aj vážne vojenské závery. Spoločná operácia spojencov ukázala výrazné zaostávanie európskych krajín za USA v takých indikátoroch, akými je vyspelosť zbrojných systémov, operačné spôsobilosti, spravodajské a prieskumné kapacity, transportný potenciál a v neposlednom rade aj štruktúra ozbrojených síl a úroveň ich výcviku. Išlo o praktickú ukážku rastúceho technologického a doktrinálneho rozdielu medzi transatlantickými partnermi v kvalite ich vojenskej pripravenosti. Poznatky, ktoré vyplynuli z operácie v Kosove, zvýšili tlak na európske krajiny v zmysle podstatného zlepšenia ich vojenských spôsobilostí.

Posledným rozhodujúcim impulzom, ktorý naštartoval vytváranie EBOP, bol washingtonský summit NATO (23. – 25. apríla 1999). Politickí lídri aliancie oznámili, že sú pripravení poskytnúť EÚ prístup k vybraným vojenským kapacitám a zdrojom NATO. Takáto spolupráca by sa realizovala v situácii, v ktorej by bolo vhodnejšie využiť výlučne národné

a nadnárodné prostriedky mimo rámca aliancie. Hlavným zámerom tejto iniciatívy bolo dosiahnuť, aby európske štáty začali zohrávať zodpovednejšiu úlohu tak v operáciách NATO, ako aj v operáciách, na ktorých sa aliancia ako celok nebude zúčastňovať. Washingtonský summit NATO vyjadril podporu pre rozvíjanie EBOP za predpokladu, že pôsobenie EÚ ako bezpečnostného aktéra neoslabí transatlantické väzby a nedôjde k duplicite organizačných štruktúr a vojenských kapacít medzi EÚ a NATO. Treťou podmienkou bolo zabrániť diskriminácii európskych členov aliancie, ktorý nie sú členmi únie. Rešpektovanie týchto princípov otvorilo priestor pre konštituovanie takej podoby EBOP, ktorá by nebola konkurenčná s NATO, ale naopak, plne komplementárna s jeho koncepciou EBOI.

Dosiahnutie politickej zhody v tejto kľúčovej otázke umožnilo, aby na stretnutí Európskej rady počas summitu v Kolíne nad Rýnom (3. – 4. júna 1999) členovia únie jednomyseľne prijali rozhodnutie o vytvorení zodpovedajúcich spôsobilostí na pôsobenie EÚ v rámci krízového manažmentu a tzv. petersberských úloh. Toto pôsobenie sa malo opierať o relevantnú vojenskú silu ako o nástroj realizácie EBOP, ktorú by EÚ mohla využívať pri prevencii a eliminácii bezpečnostných hrozieb mimo svojho vlastného teritória. Najvyšší politickí predstavitelia členských krajín sa zhodli aj na tom, že kolektívna obrana ostane naďalej vo výhradnej kompetencii NATO.

Vytváranie EBOP pokračovalo na stretnutí Európskej rady na summite v Helsinkách (10. – 11. decembra 1999), kde členské štáty deklarovali konkrétny záväzok pripraviť sa na realizáciu takých vojenských operácií, ktoré by reagovali na medzinárodné krízy. Tieto operácie by boli vedené EÚ za predpokladu, že NATO ako celok by do nich nebolo zapojené. V Helsinkách bol prijatý aj tzv. *Hlavný cieľ (Headline Goal)*, podľa ktorého mali byť v rámci EBOP do konca roku 2003 pripravené vojenské jednotky v počte 60 000 mužov a žien. Tento kontingent by mal byť schopný rýchleho nasadenia v horizonte 60 dní a udržateľný v operácii petersberského typu minimálne jeden rok.

Po dosiahnutí politického konsenzu a po prijatí záväzných rozhodnutí o charaktere a náplni EBOP pristúpili členské štáty EÚ k ich implementácii v praxi. V nadväznosti na kolínsky a helsinský summit bola vytvorená funkcia Vysokého predstaviteľa EÚ pre SZBP (a EBOP), ktorým sa stal bývalý generálny tajomník NATO Javier Solana. Od začiatku roku 2000 začalo dochádzať k postupnému preberaniu štruktúr ZEÚ a ich začleňo-

vaniu do EÚ, pričom bol vytvorený ďalší orgán pre koordináciu a realizáciu EBOP – *Politický a bezpečnostný výbor* (PSC). Tento výbor podlieha Európskej rade a v jeho rámci začali pôsobiť *Vojenský výbor* (EUMC) a *Výbor pre civilné aspekty krízového manažmentu*. V rámci EUMC bol vytvorený aj *Vojenský štáb* (EUMS). Proces kreovania týchto orgánov sa ukončil na jar 2001, keď nadobudli charakter stálych štruktúr EÚ. Ich fungovanie a kompetencie vymedzovali závery zo stretnutia Európskej rady na summite v Nice (7. – 9. decembra 2000). Odrazilo sa to aj na *Zmluve o EÚ* z Nice, podpísanej v roku 2001, ktorá upravuje systém rozhodovania a riadenia SZBP a EBOP a zavádza princíp posilnenej spolupráce, ako aj konštruktívnej absencie v rámci druhého piliera EÚ.

Paralelne s inštitucionálnym budovaním EBOP prebiehala diskusia o modalitách spolupráce medzi NATO a EÚ. Kľúčovou bola otázka zapojenia tých krajín aliancie, ktoré neboli členmi únie. V rokoch 2000 – 2001 sa ju nepodarilo vyriešiť, pretože uzatvorenie vzájomnej dohody blokoval spor Turecka a Grécka súvisiaci so situáciou na Cypre. Neznamenalo to však, že by sa vzťahy NATO a EÚ nerozvíjali – boli vytvorené štyri pracovné skupiny, ktoré sa venovali otázkam vzájomnej spolupráce a posilňovania európskych vojenských spôsobilostí (najmä zladeniu tzv. *Hlavného cieľa* z helsinského summitu EÚ a tzv. *Iniciatívy obranných spôsobilostí* z washingtonského summitu NATO).

V tomto období proces formovania EBOP charakterizovala intenzívna politická a odborná diskusia o vojenských spôsobilostiach európskych krajín. Najaktuálnejšou výzvou, na ktorú musela EÚ reagovať, bolo a stále je posilnenie jej vojenského potenciálu a operačných kapacít v súvislosti s vytváraním jednotky rýchleho nasadenia. V dňoch 20. – 21. novembra 2000 a 19. novembra 2001 sa uskutočnili dve konferencie venované záväzkom členov EÚ na zlepšenie ich vojenských spôsobilostí. Na ich základe bol zostavený katalóg tých spôsobilostí, ktoré sú potrebné pre operačné nasadenie európskych vojenských jednotiek v misiách petersberského typu (100 000 vojakov, 400 bojových lietadiel, 100 vojenských a transportných lodí). Boli identifikované aj najväznejšie nedostatky v tejto sfére – veliteľské, riadiace a komunikačné prostriedky, spravodajské a strategické prieskumné kapacity, potenciál strategického vzdušného a námorného transportu, bojová efektívnosť a ochrana nasadených jednotiek.

Tieto nedostatky súviseli s jedným z limitov, ktorý sa prejavil pri formovaní EBOP – s nízkymi finančnými výdajmi európskych krajín na vojenské účely. Tento faktor spolu s komplikovaným zladovaním rozdielnych

záujmov členov únie a otázkou medzivládneho verzus komunitárneho charakteru druhého piliera EÚ predstavovali v rokoch 2000 a 2001 najväčšie limity pri rozvoji EBOP. Po skončení studenej vojny celkové výdavky európskych krajín na obranu systematicky klesali. Zatiaľ čo vojenské výdavky USA boli až do roku 2001 stabilne vysoké a potom ešte vzrástli, výdavky európskych krajín dovedy poklesli na polovicu amerického obranného rozpočtu.

V reakcii na existujúce limity a v nadväznosti na konferencie v novembri 2000 a 2001 bol v decembri 2001 prijatý tzv. *Akčný plán európskych vojenských spôsobilostí*. Na jeho základe začalo pôsobiť 18 expertných skupín, ktorých úlohou bolo nájsť riešenia na odstránenie identifikovaných nedostatkov v rámci týchto spôsobilostí. Ich práca sa orientovala na niekoľko kľúčových otázok – prvou bola efektivita bilaterálnej a multilaterálnej spolupráce členských štátov EÚ pri posilňovaní ich vojenských spôsobilostí; druhou bola efektivita spolupráce EÚ a NATO so zreteľom na zabránenie zbytočnej a finančne kontraproduktívnej duplicity; a poslednou otázkou bolo zabezpečenie trvalo udržateľnej politickej a verejnej podpory pre formovanie EBOP a pre zvyšovanie vojenských rozpočtov a obranných výdavkov.

Napriek politickým rozdielom, finančným problémom a limitom vo vojenskej oblasti, ktoré predstavujú v tejto sfére dlhodobý európsky trend, formovanie EBOP zaznamenalo po roku 1999 výrazný pokrok. Na stretnutí Európskej rady na summite v Laekene (14. – 15. decembra 2001) mohli najvyšší politickí predstavitelia členských krajín prijať deklaráciu, že po dva a pol ročnom úsilí sú štruktúry a mechanizmy EBOP už čiastočne použiteľné v konkrétnych operáciách krízového manažmentu. Aj keď EÚ na sklonku roku 2001 nebola ešte pripravená realizovať všetky typy *petersberských úloh*, dosiahnutý pokrok jej umožnil uvažovať o prevzatí vybraných misii.

Medzi 11. septembrom 2001 a irackou krízou

Konštituovanie, resp. prvá fáza formovania EBOP bola ovplyvnená skúsenosťami zo zvládania ozbrojených konfliktov na Balkáne v prvej polovici 90. rokov a hlavným impulzom pre jej posilňovanie bola kosovská kríza v roku 1999. Rozvíjanie, resp. druhá fáza formovania EBOP bola už v rozhodujúcej miere poznamenaná zmenou globálneho bezpečnostného prostredia po teroristických útokoch na New York a Washington 11.

septembra 2001. Od konca roku 2001 sa tak boj proti medzinárodnému terorizmu stal determinujúcim faktorom aj pre členské štáty EÚ. Prejavilo sa to najmä v súvislosti s irackou krízou, ktorá mala ako súčasť americkej celosvetovej protiteroristickej kampane bezprostredné dopady aj na charakter EBOP.

Teroristický útok na USA a nasledujúci vojenský zásah v Afganistane postavili pred EÚ pri realizácii SZBP nové výzvy. Ukázalo sa však, že SZBP ešte nepredstavuje ten správny nástroj, prostredníctvom ktorého by členské štáty únie koordinovali svoj postup. Najvýznamnejší európski bezpečnostní aktéri – Veľká Británia, Francúzsko, Nemecko – reagovali na vývoj udalostí po septembri 2001 individuálne a ich vzájomné trojstranné konzultácie prebiehali bez zapojenia ďalších členov EÚ.¹ SZBP tak bola v praxi opäť marginalizovaná, a to aj napriek prijatiu *Akčného plánu boja proti terorizmu* (21. septembra 2001). Nedošlo k rozvíjaniu pôsobenia EÚ ako zahraničnopolitického a bezpečnostného aktéra a jej jednotliví členovia realizovali svoje kroky zväčša mimo rámca únie.

Táto situácia sa prejavila aj na EBOP, ktorá v tomto období vstupovala do ďalšej fázy svojho formovania. Vývoj v tejto sfére bol limitovaný nejednotnosťou politických názorov členských štátov na rolu EÚ a pomalosťou procesu skvalitňovania ich vojenských spôsobilostí. Začiatok druhej fázy formovania EBOP je možné datovať od summitu EÚ v Laekene (14. – 15. decembra 2001), ktorý priniesol prehlásenie o pripravenosti EÚ realizovať vybrané misie *petersberského typu*. V decembri 2001 bol prijatý aj spomínaný *Akčný plán európskych vojenských spôsobilostí*. V nadväznosti na tieto iniciatívy vrcholní predstavitelia EÚ schválili 18. februára 2002 plán na prevzatie policajnej misie OSN v Bosne a Hercegovine a 16. marca 2002 plán na prevzatie vojenskej misie NATO v Macedónsku.

Zatiaľ čo proces prípravy policajnej misie v priebehu roku 2002 úspešne napredoval, v súvislosti s vojenskou misiou sa objavil celý rad problémov. Tie boli spôsobené dlhodobou nevyriešeným vzťahom medzi EÚ a NATO, ktorý bol kľúčovým predpokladom efektívneho pôsobenia EÚ v rámci vojenských operácií krízového manažmentu. NATO disponovalo takými vojenskými prostriedkami, plánovacími kapacitami a veliteľskými štruktúrami, ktoré EÚ chýbali, ale pre uskutočnenie akejkoľvek operácie *petersberského typu*, ktorá by mala vojenský charakter, boli nevyhnutné. Zámer EÚ prevziať misiu NATO v Macedónsku len zvýraznil tie otázky, o ktorých sa diskutovalo už od roku 1999. Prvou z nich bol prístup EÚ k vybraným vojenským prostriedkom a veliteľským štruktúram NATO.

Väčšina najmodernejších systémov bola americká, pričom USA možnosť ich prepožičania európskym spojencom podmieňovali uzavretím formálnej dohody medzi NATO a EÚ. S tým súvisela aj otázka zapojenia sa členských krajín aliancie, ktoré nie sú členom únie, do operácií EÚ.

Uzatvoreniu vzájomnej dohody o spolupráci medzi NATO a EÚ bránil najmä spor medzi Tureckom a Gréckom súvisiaci so situáciou na rozdeľnom Cypre. Turecko sa obávalo, že ako nečlen EÚ nebude mať možnosť ovplyvňovať EBOP, ktorá by na podnet Grécka ako člena EÚ mohla byť smerovaná proti jeho záujmom. Nakoľko obe krajiny boli členmi NATO, Turecko využilo svoje postavenie a blokovalo všetky pokusy o uzatvorenie dohody medzi oboma organizáciami. Pod tlakom USA a Veľkej Británie v decembri 2001 Ankara pristúpila na návrh, že bude automaticky zapojená do každej operácie EÚ, ktorá sa bude týkať jej bezpečnostných záujmov, a štruktúry EBOP nebudú môcť byť využité na žiadny zásah proti ktorémukolvek členovi NATO. V nadväznosti na tento kompromis však začalo dohodu o spolupráci aliancie a únie blokovať Grécko, ktorého postoj bol ovplyvnený vnútropolitickou situáciou. Na summite EÚ v Seville (21. – 22. júna 2002), keď sa Grécko rozhodlo pristúpiť na daný návrh, vystúpilo opäť Turecko s požiadavkou stanovenia záväzného dátumu pre začiatok rozhovorov o jeho pristúpení k EÚ. Táto permanentne sa meniacca, ale v konečnom dôsledku patová situácia trvala až do decembra 2002.

Neznamenalo to však, že vzťahy NATO a EÚ sa nerozvíjali – už v roku 2001 boli vytvorené štyri pracovné skupiny, ktoré sa venovali otázkam vzájomnej spolupráce a posilňovania európskych vojenských spôsobilostí. V priebehu roku 2002 pokračovali vo svojej činnosti a zameriavali sa na oblasti kľúčové pre spoluprácu oboch organizácií – prístup k vopred určeným vojenským prostriedkom a k vyčleneným plánovacím kapacitám a veliteľským štruktúram aliancie (*Berlín plus*), zlepšovanie vojenských spôsobilostí európskych krajín, stále konzultačné mechanizmy pre vzájomnú spoluprácu v krízových situáciách, ochrana a výmena utajovaných skutočností. Uzatvorenie formálnych dohôd medzi NATO a EÚ v týchto štyroch oblastiach predstavovalo základnú požiadavku väčšiny členských štátov, ktorou nepodmieňovali len svoje zapojenie sa, ale celkový súhlas s realizáciou akejkolvek vojenskej operácie *petersberského typu*.

Proces formovania EBOP prebiehal v roku 2002 v tieni dvoch udalostí, ktoré mali zásadný dopad na podobu a fungovanie európskej bezpečnostnej architektúry. Išlo o pražský summit NATO (21. – 22. novembra 2002) a kodanský summit EÚ (12. – 13. decembra 2002), ktoré okrem iné-

ho priniesli pozvánky pre sedem, resp. desať krajín na vstup do týchto organizácií. Článok 11 *Deklarácie pražského summitu NATO* potvrdil záujem aliancie o spoluprácu s EÚ a vyzval na etablovanie strategického partnerstva medzi oboma organizáciami. Podmienky na tento krok boli vytvorené získaním definitívneho súhlasu Grécka, a najmä Turecka s kompromisnými návrhmi z minulosti. V nadväznosti na to bola 16. decembra 2002 na spoločnom zasadnutí *Severoatlantickej rady* (NAC) a *Politického a bezpečnostného výboru EÚ* (PSC) prijatá *Deklarácia EÚ – NATO*. Prostredníctvom tohto dokumentu bolo uznané strategické partnerstvo oboch organizácií a boli vytvorené podmienky na podpísanie formálnych dohôd o ich spolupráci vo všetkých stanovených oblastiach.

Odstránila sa tak hlavná prekážka rozvoja EBOP a popri policajnej misii v Bosne a Hercegovine mohla EÚ začať s prípravou vojenskej misie v Macedónsku. Prvá misia *petersberského typu* sa začala 1. januára 2003, keď pod velenie EÚ prešla policajná misia OSN. Pod hlavičkou EÚ tak začalo v Bosne a Hercegovine pôsobiť 500 policajtov z 15 členských krajín únie a z 18 iných krajín. Operácia NATO *Allied Harmony* bola prevzatá trochu neskôr, po naplnení dvoch predpokladov. Prvým bola žiadosť macedónskej vlády o prevzatie tejto operácie úniou, ktorú schválila Rada EÚ pre vonkajšie záležitosti 27. januára 2003. Druhým predpokladom bolo podpísanie rámcových dohôd, ktoré umožňovali prístup EÚ ku kapacitám NATO pre operačné plánovanie, k jeho vopred určeným vojenským prostriedkom a v neposlednom rade k vyčleneným veliteľským štruktúram aliancie.

K uzatvoreniu týchto dohôd, známych ako *Berlín plus*, došlo postupne k 24. februáru 2003. Podpisom posledného rámcového zmluvného dokumentu upravujúceho vzťahy medzi EÚ a NATO 14. marca 2003 (*Dohoda o ochrane a výmene utajovaných skutočností*) sa naplnili všetky predpoklady na začatie prvej vojenskej operácie *petersberského typu*. O odovzdaní misie NATO v Macedónsku pod velenie EÚ rozhodla Severoatlantická rada 17. marca 2003 a v nadväznosti na to Rada EÚ pre vonkajšie záležitosti schválila 18. marca 2003 začiatok operácie *Concordia*. Veliteľom tejto operácie, ktorá sa začala 31. marca 2003, sa stal nemecký admirál Rainer Feist, ktorý v NATO zastáva funkciu zástupcu vrchného veliteľa spojeneckých síl v Európe (DSACEUR). Operačný štáb tejto misie bol umiestnený v priestoroch Vrchného velenia spojeneckých síl v Európe (SHAPE) a pod velenie EÚ sa dostalo 380 vojakov v čele s francúzskym generálom Pierre Maralom (Rogers, 2003, s. 24 – 27).

Rozvoj EBOP v tieni irackej krízy

Druhú fázu vývoja EBOP, ktorá sa začala na summite EÚ v Laekene v decembri 2001 deklaráciou o čiastočnej použiteľnosti štruktúr a mechanizmov EBOP pre menej náročné operácie krízového manažmentu, formálne ukončilo stretnutie ministrov obrany členských štátov EÚ 19. mája 2003 v Bruseli. Pri príležitosti *Konferencie o vojenských spôsobilostiach* bolo deklarované, že EÚ už disponuje dostatočnými operačnými kapacitami pre realizáciu všetkých typov *petersberských operácií*. Prehlásenie ministrov obrany však bolo doplnené konštatovaním, že plná použiteľnosť štruktúr a mechanizmov EBOP je limitovaná známymi nedostatkami v oblasti vojenských spôsobilostí. Pri tejto príležitosti bolo tiež oznámené ukončenie prvej fázy implementácie tzv. *Akčného plánu európskych vojenských spôsobilostí*.

Pred 19. májom 2003 ukončilo činnosť 19 expertných skupín, ktoré hľadali spôsoby, ako odstrániť existujúce nedostatky v ozbrojených silách štátov EÚ. Na základe ich práce bol vytvorený aktualizovaný katalóg vojenských spôsobilostí (*Helsinki Force Catalogue 2003*), ktorý predstavuje súbor disponibilných európskych jednotiek a vojenských prostriedkov na realizáciu operácií *petersberského typu*. Na *Konferencii o vojenských spôsobilostiach* bol schválený aj dokument *Helsinki Progress Catalogue 2003*, ktorý identifikoval 38 nedostatkov vo vojenských spôsobilostiach (z toho 21 vážnych), analyzoval ich dopady na akcieschopnosť EBOP a navrhol postupy na ich odstránenie, resp. redukovanie. Prijatie týchto dvoch koncepčných dokumentov predstavuje začiatok druhej fázy implementácie *Akčného plánu európskych vojenských spôsobilostí*, ktorá spočíva vo vytvorení tzv. projektových skupín. Zatiaľ čo 19 expertných skupín počas prvej fázy implementácie Akčného plánu identifikovalo existujúce nedostatky, projektové skupiny ich majú odstrániť prostredníctvom koordinovania praktickej spolupráce členských štátov EÚ.

Táto spolupráca má spočívať v spoločnej akvizícii, prípadne prenájme prostriedkov, štandardizácii výzbroje a vojenského vybavenia a prehĺbení špecializácie ozbrojených síl jednotlivých európskych krajín. Doteraz bolo vytvorených desať projektových skupín zameraných na realizáciu praktických krokov v oblastiach vzdušného tankovania (AAR), bojového vyhľadávania a záchran (CSAR), velenia a riadenia (HQ), ochrany pred zbraňami hromadného ničenia (NBC), jednotiek špeciálneho určenia (SOF), protiraketovej obrany (TBMD), bezpilotných prostriedkov (UAV), strate-

gického leteckého transportu (SAL), a vesmírnych prostriedkov (SBA). Desiata projektová skupina začala vyvíjať činnosť v oblasti posilňovania interoperability a vytvorenia pracovných postupov pri evakuačných a humanitárnych operáciách. Ďalších päť projektových skupín sa zameriava na bojové vrtuľníky (AH), transportné vrtuľníky (SH), riadené strely a presne navádzané munície (CM and PGM), strategický námorný transport (SSL) a systémy spravodajstva, vyhľadávania, prieskumu, ako aj na systémy výberu cieľov (ISTAR).

Začatie prvých dvoch operácií *petersberského typu* v Bosne a Hercegovine a v Macedónsku predstavovalo vyvrcholenie úsilia, ktoré členské štáty EÚ vyvíjali od roku 1999 v oblasti formovania EBOP. Aj keď sa vo vzťahoch európskych krajín začali v januári až marci 2003 čím ďalej tým viac prejavovať dopady irackej krízy, nenarušilo to napredovanie v oblasti EBOP. Impulzy, ktoré priniesol vývoj v predošlých troch rokoch, udelili EBOP dostatočný hybný moment, aby v inštitucionálnej a operatívnej rovine nedošlo k prerušeniu prebiehajúcich procesov. Neplatilo to však už v rovine politickej, kde sa roztržka medzi členskými štátmi EÚ, spôsobená irackou krízou, prejavila veľmi zreteľne.

Väčšina členov EÚ zaujala podobnú pozíciu ako Veľká Británia, Taliansko a Španielsko, ktoré podporili vojenský zásah proti režimu Saddáma Husajna. Menšia časť členských krajín sa stotožnila s pozíciou Francúzska a Nemecka, ktoré so spojeneckou operáciou v Iraku nesúhlasili. Viedlo to k zablokovaniu akéhokoľvek spoločného postupu v rámci EÚ a SZBP sa opäť ukázala ako nefunkčná. Táto situácia sa odrazila aj v diskusii o budúcnosti EBOP, keď sa 29. apríla 2003 v Bruseli stretli najvyšší predstavitelia Francúzska, Nemecka, Belgicka a Luxemburska, aby rokovali o aktuálnych otázkach európskej bezpečnosti a obrany. V záverečnej deklarácii navrhli vytvorenie tzv. *Európskej bezpečnostnej a obrannej únie* a zakotvenie princípu kolektívnej obrany do *ústavnej zmluvy EÚ*. Ďalej sa uzniesli na vytvorení autonómneho „vojenského centra“ pre plánovanie a velenie operácií EÚ, ktoré nebudú využívať kapacity a prostriedky NATO v rámci formátu *Berlín plus*.

Rozštiepenie EÚ v otázke postoja k irackej kríze sa neprejavilo ako zásadná prekážka pokračovania spolupráce členských štátov v iných otázkach týkajúcich sa SZBP a EBOP. Dôkazom toho bola prvá samostatná vojenská operácia *petersberského typu* v Demokratickej republike Kongo, ktorá sa začala 12. júna 2003 pod názvom *Artemis*. Ďalšie dôležité iniciatívy v rámci EBOP prinieslo stretnutie Európskej rady na summite

v Thessalonikách v júni 2003, pri príležitosti ktorého bolo oficiálne deklarované naplnenie helsinského *Hlavného cieľa* z roku 1999. Zároveň bola predstavená prvá verzia *Bezpečnostnej stratégie EÚ*, ktorú vypracoval Vysoký predstaviteľ EÚ pre SZBP J. Solana. Išlo o návrh prvého koncepčného dokumentu, ktorý identifikoval bezpečnostné hrozby pre EÚ, určoval spôsoby, ako im čeliť, a formuloval základné zásady pôsobenia EÚ ako bezpečnostného aktéra.

Veľmi dôležitým výsledkom summitu v Thessalonikách bolo rozhodnutie o vytvorení nového medzivládneho orgánu EÚ (do konca roku 2004), ktorý by zodpovedal za rozvoj vojenských spôsobilostí a za akvizičnú politiku ozbrojených síl členských štátov únie. Táto *Európska agentúra pre vyzbrojovanie a strategický výskum* by mala byť poverená vyhodnocovaním a koordináciou záväzkov jednotlivých krajín v rámci EBOP. Jej úlohou by malo byť aj systematické prispievanie k posilňovaniu výrobnnej a technologickej základne európskeho obranného priemyslu. A v neposlednom rade bol schválený aj *Akčný plán EÚ pre boj proti šíreniu zbraní hromadného ničenia*.

V lete 2003 pokračovala vo vnútri EÚ intenzívna debata o otázkach EBOP, ktorá reflektovala najmä návrhy z aprílového mini-summitu Francúzska, Nemecka, Belgicka a Luxemburska. Na podnet talianskeho predsedníctva EÚ sa 29. augusta 2003 uskutočnila v Ríme konferencia o problematike EBOP. Zúčastnili sa na nej odborníci z rezortov zahraničia a obrany 15 členských a desiatich prístupujúcich krajín EÚ. Hlavným predmetom debaty bol britský pracovný dokument *Food for Thought*, ktorý kritizoval pôvodnú iniciatívu štyroch krajín z 29. apríla 2003. Existujúce názorové rozdiely neodstránilo ani neformálne stretnutie ministrov zahraničných vecí členských krajín EÚ v Riva del Garda v Taliansku.

Kompromis európskych mocností

Riešenie patovej situácie v rámci debaty o pôsobení EÚ ako bezpečnostného aktéra prinieslo až stretnutie najvyšších predstaviteľov Francúzska, Nemecka a Veľkej Británie, ktoré sa uskutočnilo 20. septembra 2003 v Berlíne. Veľká Británia zmenila svoj doterajší postoj a súhlasila s vytvorením spoločných plánovacích kapacít a veliteľských štruktúr EÚ, ktoré by boli spôsobilé realizovať operácie krízového manažmentu autonómne a bez pomoci NATO. Tri vojensky najsilnejšie štáty EÚ sa zhodli na tom, že pri dosiahnutí tohto cieľa chcú spolupracovať s ďalšími 22 súčasnými a budúcimi členskými štátmi, ale v prípade potreby budú postu-

povať len v „štruktúrovanej spolupráci“ s niektorými vybranými krajinami. Na druhej strane sa Francúzsko a Nemecko v deklaratívnej rovine zaviazali, že posilňovanie EBOP a vytvorenie autonómneho vojenského centra EÚ neoslabí súčasnú kľúčovú rolu NATO v rámci európskej bezpečnostnej architektúry.

Britsko-francúzsko-nemecké vrcholné stretnutie poslúžilo ako impulz pre ďalšiu diskusiu o smerovaní EBOP. Politický kompromis troch európskych mocností vytvoril podmienky na ďalší postup v rámci celej EÚ. Došlo k tomu na stretnutí ministrov obrany 25 členských a prístupujúcich krajín únie, ktoré sa konalo 3. – 4. októbra 2003 v Ríme. Tieto krajiny sa zaviazali zásadným spôsobom zvýšiť interoperabilitu svojich ozbrojených síl do roku 2010. Tento cieľ mali dosiahnuť prostredníctvom schválenia *Bezpečnostnej stratégie EÚ* a spoločnej vojenskej doktríny, vzájomnou koordináciou vynakladania finančných prostriedkov na obranu, spoluprácou pri modernizácii ozbrojených síl a pri akvizícii nových zbraňových systémov.

V oblasti EBOP však ostal aj celý rad otvorených otázok, ako napríklad problematika štruktúrovanej spolupráce, paragraf ústavnej zmluvy EÚ o kolektívnej obrane, resp. bezpečnostnej solidarite, riadiace a veliteľské štruktúry operácií krízového manažmentu EÚ. Tieto problémy, rovnako ako ďalšie otázky súvisiace s rolou EÚ ako bezpečnostného aktéra, získavali na význame paralelne s blížiacim sa termínom decembrového summitu EÚ v Bruseli. V súvislosti s medzivládnu konferenciou a ústavnou zmluvou EÚ predstavovala problematika EBOP veľmi dôležitú časť politických a odborných rokovaní.

Pri príležitosti stretnutia ministrov zahraničných vecí členských a prístupujúcich krajín EÚ v Neapoli (28. – 29. novembra 2003) nastal dôležitý posun, keď sa Francúzsko, Nemecko a Veľká Británia zhodli na dvoch dovtedy otvorených otázkach. Išlo o vytvorenie plánovacej bunky pre operácie pod hlavičkou EÚ a o vypustenie článku o kolektívnej obrane z textu návrhu ústavnej zmluvy EÚ. Ďalšie články mali byť upravené tak, aby umožňovali realizáciu tzv. štruktúrovanej spolupráce v rámci EBOP. Táto spolupráca by sa mala realizovať iba v rámci vybranej skupiny tých členských štátov EÚ, ktoré vyhovujú zadaným kritériám v oblasti vojenských spôsobilostí. Hlavným kritériom má byť schopnosť danej krajiny do roku 2007 disponovať vojenskými jednotkami pripravenými na rýchle nasadenie v operáciách *petersberského typu* v horizonte 5 až 30 dní a ich operačná udržateľnosť v mieste operácie po dobu štyroch mesiacov.

Vyvrcholením prebiehajúcej politickej diskusie o smerovaní a charaktere EBOP bolo stretnutie Európskej rady za účasti najvyšších predstaviteľov desiatich prístupujúcich krajín EÚ v Bruseli (11. – 12. decembra 2003). Aj keď hlavná časť rokovaní skončila neúspechom a návrh ústavnej zmluvy EÚ nebol schválený, v oblasti EBOP bol dosiahnutý významný posun a zhoda vo viacerých dôležitých otázkach. V súvislosti s plánovaním a vedením operácií pod hlavičkou EÚ sa dohodlo, že budú využívané predovšetkým kapacity NATO v rámci dohôd *Berlín plus*, potom individuálne kapacity jednotlivých členských štátov a až ako posledná možnosť budú vytvárané samostatné operačné veliteľstvá EÚ. Došlo tiež k dohode o vytvorení stáleho styčného oddelenia NATO vo Vojenskom štábe EÚ v Bruseli a rovnakého oddelenia EÚ na Veliteľstve NATO (SHAPE) v Monse. Pri tejto príležitosti najvyšší predstavitelia členských a prístupujúcich krajín EÚ schválili aj dohody, ku ktorým dospeli počas predchádzajúcich stretnutí na nižšej úrovni. V neposlednom rade bola na decembrovom summite EÚ v Bruseli schválená *Bezpečnostná stratégia EÚ*, ktorá predstavuje historicky prvý všeobecný koncepčný bezpečnostný dokument EÚ.²

V decembri 2003 sa začala aj nová operácia *petersberského typu*, keď vojenskú misiu *Concordia* vystriedala policajná misia *Proxima*. Pod velením vrchného komisára Barta D'Hooge začalo od 15. decembra 2003 v Macedónsku pôsobiť 200 príslušníkov európskych policajných zborov. Najvyšší predstavitelia členských a prístupujúcich štátov EÚ na decembrovom summite v Bruseli navyše vyjadrili pripravenosť prevziať od NATO zodpovednosť za misiu SFOR v Bosne a Hercegovine a pokračovať v jej realizácii pod záštitou EÚ v rámci formátu *Berlín plus*. Tento návrh predstavoval jedno z praktických naplnení *Deklarácie o transatlantických vzťahoch*, ktorú prijala Európska rada 12. decembra 2003 v Bruseli. V tomto dokumente EÚ potvrdila nenahraditeľnosť a dôležitosť spojeneckých väzieb medzi USA a európskymi krajinami pre zachovanie bezpečnosti v Európe a udržanie stability vo svete.

Spoločný záujem na rozvoji vojenských spôsobilostí

Politické kompromisy, ktoré v otázkach EBOP dosiahli Veľká Británia, Francúzsko a Nemecko, a ku ktorým sa na sklonku roku 2003 pripojili aj ďalšie členské krajiny EÚ, otvorili priestor pre posilnenie úlohy EÚ ako bezpečnostného aktéra. Prvé mesiace roku 2004 boli charakterizované

implementáciou prijatých rozhodnutí vo viacerých oblastiach. Bol vytvorený realizačný tím poverený budovaním Agentúry EÚ pre rozvoj vojenských spôsobilostí, obranný výskum, akvizíciu a obranný priemysel a do jeho čela bol 28. januára 2004 vymenovaný britský expert Nick Witney. Paralelne bol vypracovaný aj návrh na to, akým spôsobom je potrebné zavádzať *Bezpečnostnú stratégiu EÚ* do praxe a aké spôsobilosti je potrebné za týmto účelom rozvíjať. Išlo opäť o iniciatívu dvoch vojensky najvýznamnejších členov EÚ, ktorá vychádzala z britsko-francúzskych summitov uskutočnených už v priebehu predošlého roka (február 2003 Le Touquet, november 2003 Londýn).

Základom tejto iniciatívy bol návrh na vytvorenie niekoľkých tzv. spoločných zmiešaných bojových skupín, každej o veľkosti samostatného posilneného práporu (1 500 vojakov), ktoré by predstavovali jadro jednotiek rýchlej reakcie určených pre operácie krízového manažmentu EÚ. Vo februári 2004 sa k tejto iniciatíve pridalo Nemecko a 10. februára 2004 ju spoločne predložili na posúdenie *Politickému a bezpečnostnému výboru EÚ*. Britsko-francúzsko-nemecký návrh predpokladá v horizonte roku 2007 vytvorenie šiestich až desiatich „bojových skupín“, ktoré budú schopné rýchleho nasadenia do 15 dní a udržania v priestore operácie krízového manažmentu v dĺžke jedného mesiaca. Tieto vojenské jednotky musia mať pripravené dostatočne početné zálohy, aby ich bolo možné v prípade rotácie personálu udržiavať akcieschopné po dobu štyroch mesiacov. Zároveň musia disponovať zodpovedajúcou modernou výzbrojou, vybavením a logistikou, ako aj adekvátnymi prostriedkami strategického leteckého a námorného transportu. „Bojové skupiny“ musia absolvovať náročný výcvik, aby boli pripravené operovať aj v extrémnych klimatických podmienkach, v náročnom horskom, púštnom či pralesnom prostredí, rovnako ako v husto zaľudnených oblastiach mestských aglomerácií.

Členské štáty EÚ mali príležitosť prediskutovať túto koncepciu na neformálnom stretnutí ministrov obrany, ktoré sa konalo 5. – 6. apríla 2004 v Bruseli. Podporili návrh na vytvorenie „bojových skupín“ a prediskutovali aj ďalšie spôsoby, ako prepojiť *Bezpečnostnú stratégiu EÚ* s obranným plánovaním a konkrétnymi záväzkami na zlepšenie vojenských spôsobilostí jednotlivých členov EÚ. Medzi priority zaradili kompatibilitu a interoperabilitu vojenských jednotiek európskych štátov a schopnosť ich rýchlej nasaditeľnosti a dlhodobej udržateľnosti v krízových a konfliktných oblastiach. Na záver tohto stretnutia taliansky generál Rolando Mosca

Moschini oficiálne prevzal funkciu predsedu *Vojenského výboru EÚ* po fínskom generálovi Gustavovi Hagglundovi, ktorý ju ako prvý zastával od roku 2001.

Veľmi dôležitým míľnikom vo vývoji EBOP bolo zasadnutie Rady EÚ pre všeobecné záležitosti a vonkajšie vzťahy, ktoré sa uskutočnilo na úrovni ministrov zahraničných vecí a obrany 7. – 8. mája 2004 v Bruseli. V nadväznosti na naplnenie helsinského *Hlavného cieľa* z roku 1999 (deklarované v júni 2003) bol schválený návrh na prijatie nového dokumentu o vojenských spôsobilostiach EÚ pre potreby *petersberských operácií* rozšírených o ďalšie typy nasadenia, s výnimkou teritoriálnej kolektívnej obrany. Tento dokument má názov *Hlavný cieľ 2010* a popri koncepcii „bojových skupín“ formuluje celý rad ďalších záväzkov na zlepšenie vojenských aj civilných nástrojov krízového manažmentu. V rámci *Mechanizmu rozvoja vojenských spôsobilostí EÚ* (CDM) bol na tomto stretnutí prediskutovaný tzv. *Single Progress Report*, ktorý zachytáva a hodnotí proces implementácie *Akčného plánu európskych vojenských spôsobilostí*. Zároveň bol aktualizovaný *Katalóg vojenských síl 2004* aj s jeho dodatkom a bol vytvorený *Katalóg projektov a iniciatív v oblasti rozvoja vojenských spôsobilostí*.

V horizonte roku 2010 by členské štáty EÚ mali byť plne pripravené realizovať humanitárne a záchranné misie, policajné a vojenské operácie na udržanie mieru, odzbrojovacie misie, bojové operácie na presadenie mieru, ako aj operácie zamerané na boj proti medzinárodnému terorizmu a proti šíreniu zbraní hromadného ničenia. Všetky závery prijaté ministrami zahraničných vecí a obrany členských krajín EÚ boli potvrdené na zasadnutí Európskej rady na summíte v Bruseli v júni 2004. Formálne schválenie dokumentu *Hlavný cieľ 2010* (vrátane rozšírenej definície *petersberských operácií* a koncepcie „bojových skupín“) a oficiálne prijatie *Single Progress Report* predstavujú veľmi dôležitý impulz pre ďalší rozvoj EBOP a posilňujú pozíciu EÚ ako bezpečnostného aktéra pripraveného postupne realizovať aj náročnejšie operácie krízového manažmentu.

Naplnenie tejto ambície si však od členských štátov EÚ bude vyžadovať zásadnú transformáciu v oblasti obrannej politiky a komplexnejšiu reformu ozbrojených síl. S výnimkou Veľkej Británie a Francúzska vojenské spôsobilosti ostatných členov EÚ výrazne zaostávajú za požiadavkami, ktoré na nich kladie súčasná situácia vo svete a aktuálne bezpečnostné hrozby. Aj keď EÚ v roku 2003 oficiálne deklarovala pripravenosť nasadiť 60 000 vojakov v horizonte 60 dní a schopnosť udržať ich v mieste

operácie po dobu jedného roka, realita nie je ani zďaleka taká jednoznačná. Rozsiahlu operáciu krízového manažmentu by v súčasnosti EÚ bola schopná uskutočniť len s pomocou NATO a za využitia vyčlenených prostriedkov amerického pôvodu, pričom by nemohlo ísť o operáciu bojového charakteru, ale len o menej náročnú misiu. Predstavitelia členských štátov EÚ si tieto skutočnosti uvedomujú, o čom svedčí aj realistickejší charakter nového dokumentu *Hlavný cieľ 2010*, ktorý predpokladá vytvorenie prvých troch „bojových skupín“ (4 500 vojakov) v roku 2005 a ďalších troch až siedmich skupín (4 500 – 10 500 vojakov) do roku 2007. Týchto 9 000 až 15 000 vojakov bude predstavovať jadro jednotiek rýchleho nasadenia, ktoré bude môcť EÚ využiť v celom spektre operácií krízového manažmentu.

Úspešné naplnenie týchto zámerov si bude vyžadovať predovšetkým politickú vôľu realizovať náročné reformy a odvahu zmeniť tradičné bezpečnostné myslenie. Základným predpokladom ďalšieho rozvoja európskych vojenských spôsobilostí je prekonanie individuálnych stereotypov v oblasti obrannej politiky a prehĺbenie vzájomnej bezpečnostnej závislosti európskych krajín. V záujme toho bude potrebné zintenzívniť vojenskú spoluprácu do takej miery, ktorá by umožnila vytváranie viacnárodných stálych jednotiek, zlučovanie existujúcich vojenských kapacít za účelom ich efektívnejšieho využitia, ako aj realizáciu spoločných modernizačných a akvizičných projektov. Rozhodujúcu rolu pri koordinácii týchto aktivít by mala zohrávať *Agentúra EÚ pre rozvoj vojenských spôsobilostí, obranný výskum, akvizíciu a obranný priemysel*, ktorá začne fungovať do konca roku 2004. Bez kvalitatívneho posunu v spoločnej vojenskej spolupráci európske krajiny nemajú šancu odstrániť v súčasnosti existujúci nepriaznivý pomer medzi ich výdavkami na obranu a bojovou účinnosťou ich ozbrojených síl. Zatiaľ čo členské štáty EÚ vydávajú ročne na obranu dvakrát menej financií ako USA (170 mld. EUR : 400 mld. USD), bojová účinnosť ich ozbrojených síl je v porovnaní s ozbrojenými silami USA približne 11-krát nižšia.

Problematika európskeho obranného priemyslu

Zlepšovanie vojenských spôsobilostí ozbrojených síl členských štátov EÚ závisí od viacerých faktorov, medzi ktorými vyniká konsolidácia európskeho obranného priemyslu. Východiskom pre analýzu perspektív vývoja európskeho obranného priemyslu je zmena bezpečnostného prostre-

dia v Európe po skončení studenej vojny a transformácia bezpečnostných a obranných stratégií jednotlivých štátov. Vo vojenskej rovine priniesol koniec studenej vojny potrebu redefinovať dovedajšiu doktrínu „teritoriálnej obrany“ vyplývajúcu z potreby pripravenosti západoeurópskych ozbrojených síl na totálnu vojnu s armádami Varšavskej zmluvy. Od roku 1990 preto prebieha postupný proces reformy vojenských spôsobilostí, aby ozbrojené sily členských štátov NATO a EÚ boli schopné čeliť aktuálnym bezpečnostným hrozbám, a to aj pri operáciách krízového manažmentu mimo vlastného teritória.

Je možné identifikovať dva kľúčové faktory, ktoré viedli k tomuto vývoju. V prvej polovici 90. rokov EÚ nebola schopná vyriešiť krízu v bývalej Juhoslávii a až vojenská operácia NATO pod velením USA prispela k uzatvoreniu *Daytonských mierových dohôd* v roku 1995. Druhým faktorom bola kríza v Kosove v roku 1999, ktorá demonštrovala vojenskú slabosť členských štátov EÚ a európsku závislosť od amerických vojenských spôsobilostí. Problematika posilnenia vojenských nástrojov krízového manažmentu sa tak od roku 1999 stala prioritou EBOP. Nájdenie politickej vôle vybaviť EÚ zodpovedajúcimi vojenskými spôsobilosťami pre expedičné operácie mimo jej vlastného územia malo vplyv aj na európsky obranný priemysel (Schmitt, 2003, s. 13 - 16).

Obranný priemysel vo všetkých západoeurópskych krajinách bol po skončení studenej vojny poznamenaný globálnym útlmom zbrojárskej výroby a jej konverziou. Reforma NATO na jednej strane a formovanie EBOP na strane druhej však predstavujú pre európsky obranný priemysel nové impulzy. Tieto politické faktory spolu s rastúcou konkurenciou na medzinárodných trhoch so zbraňami a vojenským materiálom vyvolali potrebu jeho transformácie a prispôbenia novým podmienkam.

Začiatok zmien v európskom obrannom priemysle sa môže datovať od decembra 1997, keď predstavitelia vlád Francúzska, Nemecka a Veľkej Británie v spoločnej deklarácii prvýkrát konštatovali akútnu potrebu jeho reštrukturalizácie. S niekoľkotýždňovým oneskorením sa k deklarácii pridali aj vlády Španielska a Talianska, ktoré vyjadrili svoju podporu pre myšlienku posilnenia jeho technologických a výrobných kapacít (Fučík, 2000, s. 43 - 49). Vzájomná zhoda najvýznamnejších európskych krajín v tejto otázke vytvorila predpoklady pre jeho transformáciu. Vlády signatárskych krajín nevychádzali len z výziev, ktoré pred ne staval NATO a EBOP, ale v rovnakej miere reflektovali aj aktuálny stav vojenských spôsobilostí členských štátov EÚ ako celku. Práve zaostávanie za USA v takých

kritériách ako vojenský potenciál a kvalita zbrojných systémov, operačná kapacita alebo štruktúra ozbrojených síl a úroveň ich výcviku viedlo EÚ k iniciovaniu reforiem vo sfére obranného priemyslu (Adams, 2001, s. 53 - 72).

V súčasnosti EÚ disponuje niekoľkými inštitúciami, prostredníctvom ktorých môže aktívne pôsobiť v spomínaných oblastiach. Predovšetkým ide o *Západoeurópsku skupinu pre vyzbrojovanie* (WEAG), t. j. odborný orgán pracujúci na stratégii EÚ v otázke spoločnej vojenskej akvizíčnej politiky. Ďalšou inštitúciou je *Organizácia pre spoluprácu vo vyzbrojovaní* (OCCAR), ktorá slúži na vzájomnú koordináciu pri programoch spoločného zavádzania novej techniky do výzbroje armád členských štátov. *Západoeurópska organizácia pre výzbroj* (WEAO) funguje ako mechanizmus na manažovanie spoločných výskumných a vývojových programov v oblasti nových zbraňových systémov a vojenského vybavenia (Fučík, 2000, s. 43 - 49). Jedným z prvých praktických krokov, ktoré EÚ v tomto smere urobila, bolo prijatie Deklarácie zámerov (*Letter of Intent*), ktorú v júli 1998 podpísali ministri obrany Francúzska, Nemecka, Španielska, Švédska, Talianska a Veľkej Británie. Oficiálne sa prihlásili k zámeru vytvoriť spoločný zbrojársky trh a transformovať európsky obranný priemysel (Schmitt, 2003, documents).

Reakciou privátneho sektora na aktuálny politický vývoj bola koncentrácia európskeho obranného priemyslu a vznik nadnárodných zbrojárskych koncernov. V roku 1999 vznikli dve priemyselno-obchodné skupiny - *BAe Systems*, ktorá vznikla spojením *British Aerospace* (Veľká Británia), *General Electric* (Veľká Británia), *Marconi Electronic* (Taliansko) a *SAAB* (Švédsko), a *European Aeronautic Defence and Space* (EAD), ktorá vznikla spojením *Aerospatiale-Matra* (Francúzsko), *DASA* (Nemecko) a *CASA* (Španielsko) (Guay, 2002, s. 757 - 762). Európska únia tak s päťročným meškaním začala dobiehať v transformácii obranného priemyslu USA, kde v rokoch 1994 - 1996 vznikli integráciou zbrojárske giganti ako Lockheed Martin, Northrop Grumman, Boeing a Raytheon. Európsky obranný priemysel je tak od roku 1999 lepšie pripravený čeliť aktuálnym výzvam v podobe postupného zjednocovania európskeho zbrojárskeho trhu na jednej strane a rastúcej konkurencii USA na svetových trhoch so zbraňami na strane druhej (Adams, 2001, s. 53 - 72).

Rola EÚ v oblasti obranného priemyslu je však limitovaná *Amsterdamskou zmluvou*, keďže článok 296 ponecháva relevantné kompetencie v rukách vlád členských štátov. Tento článok umožňuje ktorémukoľvek

štátu „prijat' také opatrenia, ktoré považuje za nevyhnutné na ochranu svojich bezpečnostných záujmov, týkajúcich sa produkcie a obchodu so zbraňami, muníciou a vojenským materiálom“. V druhej polovici 90. rokov vydala Komisia EÚ tri relevantné dokumenty: Výzvy pre európsky obranný priemysel – príspevok k aktivite na európskej úrovni (1996), Implementácia stratégie EÚ pre obranný priemysel (1997) a Akčný plán pre obranný priemysel (1997). Spomínané dokumenty približujú oblasti, v ktorých by pôsobenie EÚ malo byť kľúčové – zjednotenie výzbroje a vojenského vybavenia, začlenenie obranného priemyslu členských štátov do kompetencie orgánov EÚ, harmonizácia vojenskej akvizičnej politiky a exportných procedúr, vzájomná ochrana utajovaných skutočností, výmena informácií pri výskume a vývoji zbraňových systémov a šandardizácia relevantnej legislatívy v oblasti vyzbrojovania a obranného priemyslu (Schmitt, 2003, documents).

Až do roku 1999 sa však v tomto smere neurobili žiadne významné kroky a situácia sa začala meniť až po kolínskom a helsinskom summite EÚ. Paralelne s novými iniciatívami týkajúcimi sa posilnenia EBOP sa najvyšší politickí predstavitelia členských štátov zhodli aj na podpore ekonomickej reštrukturalizácie a následnej konsolidácie európskeho obranného priemyslu. Z dôvodu ponechania väčšiny bezpečnostných a vojenských nástrojov v individuálnych kompetenciách štátov EÚ sa obranný priemysel nachádza – a mal by aj naďalej ostať – pod zvrchovanou kontrolou vlád jednotlivých členských štátov. Úloha EÚ by nemala spočívať v prevzatí týchto suverénnych právomocí, ale v sprostredkovaní a dôslednom prehlbovaní vzájomnej spolupráce členských štátov v oblasti obranného priemyslu. Takáto spolupráca umožňuje znižovať finančné náklady, zlepšovať vzájomnú interoperabilitu a prispieva k sektorovej integrácii (Korba, 2003, s. 96 – 97).

Prioritnou úlohou, pred ktorou v súčasnosti stojí EÚ v oblasti transformácie európskeho obranného priemyslu, je sprevádzkovanie Európskej agentúry pre vyzbrojovanie. Aj keď privátny sektor zareagoval na meniace sa bezpečnostné a ekonomické prostredie relatívne rýchlo svojou konsolidáciou, ukončenie reformy európskeho obranného priemyslu a jeho integrácia sú limitované pomalosťou politicko-inštitucionálneho vývoja. Aj napriek určitému pokroku v tejto sfére od roku 1999 nemožno ešte konštatovať, že existuje spoločný európsky zbrojársky trh, keďže vojenská akvizičná politika, exportné procedúry, výskum, vývoj, ako aj výroba zbraní sa odvíjajú od partikulárnych záujmov jednotlivých členských štátov.

tov EÚ a nie sú navzájom dostatočne koordinované (Fučík, 2002, s. 187 – 191).

Hoci fungovanie jednotného trhu EÚ je založené na voľnom pohybe tovarov, pracovnej sily, služieb a kapitálu, aplikácia týchto pravidiel vo sfére európskeho zbrojárskeho trhu a obranného priemyslu ešte len čaká na svoju realizáciu. Túto situáciu by mala riešiť Európska agentúra pre vyzbrojovanie, o vytvorení ktorej rozhodol summit EÚ v Thessalonikách v júni 2003. Tento nový medzivládny orgán EÚ by mal od konca roku 2004 prevziať časť zodpovednosti za rozvoj vojenských spôsobilostí a za akvizičnú politiku ozbrojených síl členských štátov únie. Vo svojej podstate pôjde o agentúru, ktorej kompetencie budú zahŕňať všetky aktivity súvisiace s výskumom, vývojom a výrobou nových zbraní. Jej úlohou bude unifikácia pravidiel vojenskej akvizície a koordinácia politiky vyzbrojovania štátov EÚ. Okrem toho bude poverená aj vyhodnocovaním a koordináciou záväzkov jednotlivých členských štátov v rámci EBOP. V neposlednom rade bude mať za úlohu systematicky prispievať k posilňovaniu výrobnjej a technologickej základne európskeho obranného priemyslu (Schmitt, 2003, documents).

Spolupráca v oblasti obranného priemyslu je oficiálnou prioritou EÚ, ale aktuálnou výzvou stále ostáva spôsob, akým premeniť doterajšie politické deklarácie na praktické kroky. Kľúčovú rolu pri realizácii stanovených cieľov zohrávajú vlády jednotlivých členských štátov EÚ. Tie stoja pred úlohou poskytnúť rozpočtové zdroje nevyhnutné na ukončenie konsolidácie európskeho obranného priemyslu a na zlepšenie vojenských spôsobilostí v rámci EBOP. Napriek celému radu nadnárodných iniciatív v tejto oblasti v rokoch 1999 – 2002 je prehlbovanie spolupráce vo vyzbrojovaní príliš pomalé a dosiahnutý pokrok je nedostatočný (Mawdsley, 2004, s. 64 – 70). V súčasnosti sa EÚ nachádza iba v prvej fáze náročného procesu posilňovania vojenských spôsobilostí a transformácie európskeho obranného priemyslu. Ďalší progresívny vývoj v tejto oblasti ostáva predovšetkým otázkou politickej vôle členských štátov EÚ. Ak však rozvíjanie EBOP bude úspešne pokračovať, európsky obranný priemysel bude jednou z tých oblastí, ktoré z tohto vývoja budú ťažiť najviac.

Transformácia európskeho obranného priemyslu sa môže realizovať len v rámci EÚ, pretože napriek tomu, že NATO disponuje zodpovedajúcimi orgánmi a predstavuje alternatívny inštitucionálny rámec pre tento proces (CNAD – *Konferencia národných riaditeľov pre vyzbrojovanie*, NIAG – *Poradná skupina aliancie pre priemysel*), nemôže suplovať poli-

tický a ekonomický rozmer EÚ. V tomto kontexte môže NATO predstavovať mechanizmus koordinácie vojenskej akvizície členských štátov, ako aj nástroj transatlantickej spolupráce medzi obranným priemyslom USA a európskych krajín, ale už nie jednotnú platformu pre celkovú reštrukturalizáciu a následnú transformáciu európskeho obranného priemyslu (Korba, 2003, s. 96 – 97).

V nadväznosti na toto konštatovanie však nie je možné diskusiu o role EÚ v procese transformácie európskeho obranného priemyslu oddeliť od diskusie o vzťahoch medzi EÚ a NATO. Spoľahlivosť a udržateľnosť európskej bezpečnostnej architektúry sú totiž založené na pevnej transatlantickej väzbe. Z tohto dôvodu by NATO malo naďalej slúžiť ako kľúčový inštitucionálny garant kolektívnej bezpečnosti a obrany jeho členov. Rola EÚ ako bezpečnostného aktéra s relevantnými vojenskými spôsobilosťami by bola zmysluplná a efektívna len za predpokladu, že EBOP bude európskym pilierom NATO. Vojenské štruktúry EÚ a NATO by preto mali byť komplementárne a navzájom sa dopĺňať, čo je najlepší spôsob, ktorý reflektuje prekrývajúce sa členstvo celého radu krajín v oboch organizáciách. Priama spolupráca a bezprostredná väzba medzi EÚ a NATO je nepostrádateľná aj v zmysle vyhnutia sa kontraproduktívnej duplícite.

Táto situácia bude ovplyvňovať aj budúci vývoj európskeho obranného priemyslu. Vytváranie transatlantických partnerstiev je totiž výhodné aj pre formovanie európskych nadnárodných zbrojných koncernov. Jednotlivé európske firmy obranného priemyslu, ktoré sa zapoja do transatlantickej vojensko-technologickej spolupráce, budú mať oveľa väčšiu šancu podieľať sa aj na amerických vojenských akvizičných projektoch. To by malo obmedziť ochránárske sklony a izolacionistické tendencie v oblasti obranného priemyslu v Európe, ako aj v USA (Schmitt, 2003, s. 116 – 122). V strednodobej perspektíve môže táto spolupráca pomôcť aj pri preklenutí aktuálnych rozdielov v amerických a európskych vojenských spôsobilostiach. Takýto vývoj bude výhodný tak pre európsky obranný priemysel, ako aj pre úzku koordináciu NATO a EÚ ako bezpečnostných aktérov.

Implikácie EBOP pre Slovenskú republiku

V rokoch 2003 a 2004 sa potvrdil trend zreteľný už od roku 1999, že formovanie EBOP závisí predovšetkým od politickej vôle troch najvýznamnejších členských štátov EÚ. Vývoj v tejto sfére prebieha len v tých oblastiach, na ktorých sa zhodnú Veľká Británia, Francúzsko a Nemecko. Ostatné

členské štáty sa môžu pripojiť k ich iniciatívam, ale nemajú prostriedky a vplyv na to, aby zásadným spôsobom presadzovali vlastné koncepcie. Existujúce „integračné jadro“ vo sfére bezpečnosti a obrany je dostatočne silné, aby dokázalo realizovať všetky svoje zámery.

Spolupráca týchto troch krajín v rámci EBOP demonštrovala ich principiálny záujem na posilnení európskych vojenských spôsobilostí, pričom otázku využitia týchto nástrojov krízového manažmentu ponechali na konkrétnu situáciu. Týmto spôsobom sa podarilo preklenúť rozštiepenie EÚ, ktoré v oblasti SZBP spôsobila iracká kríza. V dôsledku iniciatívy britského premiéra T. Blaira bol na summite najvyšších predstaviteľov Veľkej Británie, Francúzska a Nemecka v Berlíne (20. septembra 2003) prijatý kompromis v otázkach EBOP. Tento krok však predstavoval len taktický ústupok, a nie zásadnú zmenu britskej strategickej orientácie. Ak by Veľká Británia ostala mimo „integračného jadra EBOP“, jej možnosti ovplyvňovať jeho činnosť a presadzovať transatlantické záujmy by boli obmedzené. Týmto spôsobom de facto zabránila vzniku konkurenta NATO – tzv. *Európskej bezpečnostnej a obrannej únie*, ako to pôvodne navrhovala iniciatíva Francúzska, Nemecka, Belgicka a Luxemburska z apríla 2003.

To však neznamená, že základný rozpor medzi tzv. euroautonomistickou a tzv. euroatlantistickou koncepciou EBOP je vyriešený. Principiálne odlišné strategické myslenie v prípade Francúzska a Veľkej Británie, ako aj hľadanie bezpečnostnej a obrannej identity v prípade Nemecka spôsobujú, že EBOP sa bude aj naďalej rozvíjať len vo vymedzenom rámci na základe spoločných záujmov a politických kompromisov. Popri týchto konštantách však do vývoja EBOP vstupuje aj jeden úplne nový faktor – rozšírenie EÚ. Dňa 1. mája 2004 sa členom EÚ stalo desať krajín, z ktorých osem sa nachádza v strednej a východnej Európe. Títo noví členovia, vrátane Slovenskej republiky, sú postavení pred výzvu aktívne ovplyvňovať SZBP a plnohodnotne sa zapájať do formovania EBOP.³ Slovenská republika bude musieť urýchlene zaujať stanovisko k celému radu aktuálnych otázok súvisiacich s EBOP a prijať praktické opatrenia týkajúce sa reformy ozbrojených síl, vojenskej spolupráce a ďalších oblastí. Členstvo v EÚ predstavuje unikátnu príležitosť na efektívnejšie presadzovanie štátnych záujmov SR, ale zároveň so sebou prináša väčšiu zodpovednosť za dianie v Európe a vo svete.

Z hľadiska Slovenska je najdôležitejšou otázkou v rámci EBOP charakter vzťahov medzi EÚ a NATO. Slovenská republika by mala mať jednoznačný záujem, aby Severoatlantická aliancia posilnila svoju vojenskú ak-

cieschopnosť mimo vlastného teritória a aby si zachovala postavenie najdôležitejšieho piliera európskej bezpečnostnej architektúry. Len za tohto predpokladu ostane NATO pre USA relevantnou platformou pre spoluprácu s európskymi spojencami. Zachovanie funkčnej transatlantickej väzby má pre SR kľúčový bezpečnostný význam. Komplementarita medzi EÚ a NATO tak predstavuje najväčšiu výzvu nielen pre ďalší rozvoj EBOP, ale v strednodobej časovej perspektíve aj pre európsku bezpečnosť a globálnu stabilitu.

V júni 2004 sa uskutočnil summit EÚ v Bruseli a následne summit NATO v Istanbule. Jeden bod agendy mali spoločný – rozvíjanie ďalšej spolupráce oboch organizácií. Medzi prejednávanými otázkami bolo aj prevzatie operácie NATO v Bosne a Hercegovine (SFOR) pod vedenie EÚ (EUFOR). Očakáva sa, že podľa vzoru Macedónska (*Concordia*) EÚ do konca roku 2004 zahájí vlastnú operáciu *Althea*, ktorá bude podporovaná NATO v rámci formátu *Berlín plus*. Pôjde o misiu, ktorá pod mandátom EÚ na dobu troch rokov integruje 7 000 vojakov, 500 policajtov, ako aj niekoľko desiatok civilných pracovníkov EÚ, ktorí v Bosne a Hercegovine pôsobia už v súčasnosti.

Vyvrcholením politickej a odbornej diskusie o spolupráci oboch organizácií má byť prijatie koncepčného dokumentu *Spoločná strategická vízia NATO a EÚ*, ku ktorému by malo dôjsť do konca roka 2004. Z hľadiska Slovenskej republiky pôjde o dokument prvoradého významu, pretože vytvorí rámec pre zladovanie jej pôsobenia v oboch organizáciách. Najdôležitejšou otázkou bude rozdelenie úloh medzi NATO a EÚ pri prevencii a riešení bezpečnostných kríz a konfliktov mimo teritória ich členských štátov. V záujme Slovenska by malo byť dosiahnutie takého kompromisu, ktorý by NATO poveroval realizáciou náročnejších operácií krízového manažmentu ako *ISAF* v Afganistane a EÚ realizáciou menej náročných operácií ako *Concordia* v Macedónsku a *Artemis* v Demokratickej republike Kongo. Na základe takéhoto rozdelenia úloh by NATO mohlo perspektívne prevziať misiu v Iraku a EÚ by postupne mohla okrem misie v Bosne a Hercegovine začať aj misie v Moldavsku, Kosove a vo vybraných afrických krajinách (momentálne napríklad Sudán a humanitárna kríza v Darfúre).

Realizácia budúcich operácií krízového manažmentu EÚ však bude záležať na dvoch faktoroch – politickej vôli a vojenských spôsobilostiach členských štátov. Po júnovom summite EÚ v Bruseli sa na jeseň 2004 očakáva zvolanie špeciálnej konferencie, ktorá bude venovaná implementá-

cii *Hlavného cieľa 2010* a prijímaniu konkrétnych záväzkov v tejto oblasti. Pri tejto príležitosti sa ukáže, do akej miery sú členovia EÚ, vrátane Slovenskej republiky, pripravení naplniť oficiálne deklarované ambície na posilnenie EBOP a na zvýraznenie roly EÚ ako bezpečnostného aktéra. Aj keď ozbrojené sily členských štátov EÚ trpia celým radom citeľných nedostatkov v oblasti vojenských spôsobilostí, táto oblasť je až na druhom mieste v poradí dôležitosti. Prvou prioritou naďalej ostane politická vôľa členov EÚ nachádzať jednotné postoje v medzinárodných otázkach a hľadať konsenzus pri realizácii SZBP.

Z tohto dôvodu bude najvážnejšou výzvou pre budúcnosť EBOP zladovanie postojov tzv. euroatlantistických a tzv. euroautonomistických krajín v ich názoroch na charakter a podobu európskej bezpečnostnej architektúry a na rolu jej inštitucionálnych prvkov. Najbližšia medzinárodná kríza ukáže, či je vytvárajúci sa kompromis medzi dvoma skupinami európskych štátov ohľadom širokého komplexu bezpečnostných problémov trvalo udržateľný, alebo či sú ich záujmy a vízie natoľko odlišné, že znemožnia efektívne fungovanie tak NATO, ako aj SZBP a EBOP.

Poznámky:

- ¹ *Analýza bezpečnostnej a obrannej politiky a koncepcných strategických dokumentov Veľkej Británie, Francúzska a Nemecka – vid. Róbert Ondrejcsák: Základné bezpečnostno-politické dokumenty Spojeného kráľovstva, Francúzska, Nemecka a Spojených štátov, in: Odporúčania pre aktualizáciu Bezpečnostnej stratégie SR, Inštitút bezpečnostných a obranných štúdií, Ministerstvo obrany SR, Bratislava, 2004, s. 58 – 81.*
- ² *Analýza Bezpečnostnej stratégie EÚ – vid. Ivo Samson: European Security Strategy – Implications for Slovakia, in: Odporúčania pre aktualizáciu Bezpečnostnej stratégie SR, Inštitút bezpečnostných a obranných štúdií, Ministerstvo obrany SR, Bratislava, 2004, s. 37 – 57.*
- ³ *Analýza vplyvu rozšírenia Európskej únie na EBOP – vid. Tomáš Valášek: The "Easternization" of ESDP after EU Enlargement, Fresh Perspectives on Europe's Security, New Defence Agenda, Brussels, 2004, s. 51 – 55.*

Literatúra:

Adams, Gordon – Cornu, Christoph – James, Andrew D.: Between Cooperation and Competition – the Transatlantic Defence Market, Chaillot Paper 44, Institute for Security Studies Western European Union, Paris, January 2001.

- Andreani, Gilles – Bertram, Christoph – Grant, Charles: Europe's Military Revolution, Centre for European Research, London, 2003.*
- Bereuter, Doug: NATO and the EU Security Strategy, Oxford Journal of Good Governance, No. 1, Vol. 1, May 2004, s. 21 – 28.*
- Binnendijk, Hans – Kugler, Richard: Transforming European Forces, Survival, No. 3, Autumn 2002, Vol. 44, IISS London, 2002, s. 117 – 132.*
- Boyer, Yves: The Next Phase of ESDP and the Key Role of the Military – a French View, German Foreign Policy in Dialogue, No. 13, Vol. 5, June 2004, s. 15 – 23.*
- Eichler, Jan: Francie – důraz na mezinárodní rámce SZBP a EBOP, in: Khol, Radek (ed.): Evropská bezpečnostní a obranná politika – národní perspektivy, Ústav mezinárodních vztahů, Praha, 2002, s. 31 – 48.*
- Everts, Steven – Keohane, Daniel: The European Convention and EU Foreign Policy – Learning from Failure, Survival, No. 3, Autumn 2003, Vol. 45, IISS London, 2003, s. 167 – 186.*
- Fučík, Jozef: Současný stav a vývoj evropského zbrojního průmyslu, in: Khol, Radek (ed.): Česká republika a Evropská bezpečnostní a obranná politika, Ústav mezinárodních vztahů, Praha, 2000, s. 43 – 54.*
- Fučík, Jozef: Proměnlivé perspektivy evropského zbrojního průmyslu, in: Khol, Radek (ed.): Evropská bezpečnostní a obranná politika – národní perspektivy, Ústav mezinárodních vztahů, Praha, 2002, s. 165 – 191.*
- Giegerich, Bastian – Wallace, William: Not Such a Soft Power – the External Deployment of European Forces, Survival, No. 2, Summer 2004, Vol. 46, IISS London, 2004, s. 163 – 182.*
- Gnesotto, Nicole: European Defence – A Proposal for a White Paper, Institute for Security Studies, Paris, May 2004.*
- Gourlay, Catriona – Kleymeyer, Joshua: The Defence Deal in the IGC, European Security Review, December 2003, ISIS Brussels, s. 1 – 4.*
- Grant, Charles: Revitalising of Co-operation in European Defence Issues, NATO Review, Winter 2003, Brussels, 2003, s. 16 – 18.*
- Guay, Terrence – Callum, Robert: The Transformation and Future Prospects of Europe's Defence Industry, International Affairs, No. 4, 2002, s. 757 – 776.*
- Handl, Vladimír: Německo – politický závazek s dlouhodobým plněním, in: Khol, Radek (ed.): Evropská bezpečnostní a obranná politika – národní perspektivy, Ústav mezinárodních vztahů, Praha, 2002, s. 49 – 64.*
- Heisbourg, Francois: European Defence – Making it Work, Chaillot Paper 42, Institute for Security Studies Western European Union, Paris, September 2000.*

- Hill, Christopher: *Britain and the European Security Strategy, German Foreign Policy in Dialogue*, No. 13, Vol. 5, June 2004, s. 32 – 37.
- Howorth, Jolyon: *European Integration and Defence – the Ultimate Challenge? Chaillot Paper 43, Institute for Security Studies Western European Union, Paris, November 2000.*
- Howorth, Jolyon: *Saint-Malo plus Five – an Interim Assessment of ESDP, Policy Papers*, No. 7, *Grupement d'Etudes et de Recherches*, November 2003.
- Howorth, Jolyon: *France, Britain and the Euro-Atlantic Crisis, Survival*, No. 4, Winter 2003 – 04, Vol. 45, IISS London, 2004, s. 173 – 192.
- Hudec, Jaroslav: *Evropská bezpečnostní a obranná identita – Quo vadis? Vojenské rozhledy*, č. 3, *Ministerstvo obrany ČR, Praha, 2000*, s. 12 – 18.
- Irlenkauser, Jan: *A Secure Europe in a Better World – The European Union's Security Strategy from German Perspective, German Foreign Policy in Dialogue*, No. 13, Vol. 5, June 2004, s. 7 – 14.
- Khol, Radek: *Velká Británie – v srdci Evropy a v čele evropské obrany? In: Khol, Radek (ed.): Evropská bezpečnostní a obranná politika – národní perspektivy, Ústav mezinárodních vztahů, Praha, 2002*, s. 17 – 30.
- Khol, Radek: *Politika zemí Visegrádu v oblasti SZBP/EBOP, Integrace*, 2/2003, *Institut pro evropskou politiku Europeum, Praha, 2003*, s. 37 – 41.
- Korba, Matúš: *Európska únia ako bezpečnostný aktér, Obrana*, č. 12, 13, 14, *Ministerstvo obrany SR, Bratislava, 2003*, s. 24 – 25.
- Korba, Matúš: *Európsky obranný priemysel a rola EÚ, in: IDEE 2003, Magnet Press Slovakia, Bratislava, 2003*, s. 96 – 97.
- Korba, Matúš: *Európska bezpečnostná a obranná politika, in: Panoráma globálneho bezpečnostného prostredia, Inštitút bezpečnostných a obranných štúdií, Ministerstvo obrany SR, Bratislava, 2004*, s. 12 – 24.
- Kovanda, Karel: *ESDP – pohled z Bruselu na vztahy EU a NATO, in: Khol, Radek (ed.): Česká republika a Evropská bezpečnostní a obranná politika, Ústav mezinárodních vztahů, Praha, 2000*, s. 21 – 32.
- Lachowski, Zdislaw: *The Military Dimension of the European Union, in: SIPRI Yearbook 2002, Oxford University Press, 2002*, s. 151 – 174.
- Lindstrom, Gustav – Schmitt, Burkard (eds.): *One Year on – Lessons from Iraq, Chaillot Paper 68, Institute for Security Studies, March 2004.*
- Mawdsley, Jocelyn – Quille, Gerrard: *A New Framework for ESDP and Equipping the EU Rapid Reaction Force, BICC Bonn a ISIS Brussels, 2004.*

- Mihalka, Michael: *EU and NATO Intervention Capabilities*, in: Polikanov, Dmitry (ed.): *NATO and EU Intervention Capabilities and New Security Challenges for Transatlantic Relations*, Institute of Security and Defence Studies, Ministry of Defence of the Slovak Republic, PjP Consortium of Defence Academies and Security Studies Institutes, Bratislava, 2004, s. 37 – 56.
- Missiroli, Antonio: *CFSP, Defence and Flexibility*, Chaillot Paper 38, Institute for Security Studies Western European Union, Paris, February 2000.
- Missiroli, Antonio: *Ploughshares into Swords? Euros for European Defence*, *European Foreign Affairs Review*, No. 8, Kluwer Law International, 2003, s. 5 – 33.
- Missiroli, Antonio: *ESDP Post Iraq – What are the priorities?* The Cicero Foundation, Paris, 2003, s. 1 – 9.
- Menon, Anand: *From Crisis to Catharsis – ESDP after Iraq*, *International Affairs*, No. 4, 2004, s. 631 – 648.
- Monaco, Annalisa: *Bosnia – The Litmus-test for the NATO-EU Strategic Partnership?* NATO Notes, April 2004, ISIS Europe, Brussels, 2004, s. 3 – 5.
- Posen, Barry: *The European Security Strategy – Practical Implications*, *Oxford Journal of Good Governance*, No. 1, Vol. 1, May 2004, s. 33 – 38.
- Quille, Gerrard: *„Battle Groups“ to Strengthen EU Crisis Management?* *European Security Review*, April 2004, ISIS, Brussels, s. 1 – 2.
- Quille, Gerrard: *Implementing the Defence Aspects of the European Security Strategy – the Headline Goal 2010*, *European Security Review*, No. 23, July 2004, ISIS Europe, Brussels, s. 5 – 7.
- Rogers, Ann – Hill, John: *Europe Enters the Peacekeeping Game*, *Jane's Intelligence Review*, September 2003, s. 24 – 27.
- Rotfeld, Adam Daniel: *Europe – an Emerging Power*, in: *SIPRI Yearbook 2001*, Oxford University Press, 2001, s. 175 – 207.
- Rynning, Sten: *The European Union – Towards a Strategic Culture?* *Security Dialogue*, No. 4, Vol. 34, SAGE Publications, 2003, s. 479 – 496.
- Schmitt, Burkard: *the European Union and Armaments*, Chaillot Paper 63, Institute for Security Studies, Paris, August 2003.
- Shepherd, Alistair: *The European Union's Security and Defence Policy – A Policy without Substance?* *European Security*, No. 1, Spring 2003, Vol. 12, Frank Cass, London, s. 39 – 63.
- Trybus, Martin: *The Limits of European Community Competence for Defence*, *European Foreign Affairs Review*, No. 9, Kluwer Law International, 2004, s. 189 – 217.

- Valášek, Tomáš: EÚ a NATO – partneri či súper, Medzinárodné otázky, č. 3, Slovenský inštitút medzinárodných štúdií, Bratislava, 2003, s. 63 – 70.
- Valášek, Tomáš: The Meaning of Enlargement, NATO Review, Summer 2004, www.nato.int/docu/review/2004/issue2.
- Valášek, Tomáš: The "Easternization" of ESDP after EU Enlargement, Fresh Perspectives on Europe's Security, New Defence Agenda, Brussels, 2004, s. 51 – 55.
- Vlachos-Dengler, Katia: Getting there – Building Strategic Mobility into ESDP, Occasional Paper No. 38, Institute of Security Studies, Paris, 2002.
- Youngs, Richard: The European Security and Defence Policy – What Impact on the EU's Approach to Security Challenges? European Security, No. 2, Summer 2002, Vol. 11, Frank Cass, London, s. 101 – 124.

Dokumenty:

- Haine, Jean-Yves (ed.): From Laeken to Copenhagen – European Defence Core Documents, Vol. III, Chaillot Paper 57, Institute for Security Studies, Paris, February 2003.
- Missiroli, Antonio (ed.): From Copenhagen to Brussels – European Defence Core Documents, Vol. IV, Chaillot Paper 67, Institute for Security Studies, Paris, December 2003.
- Rutten, Maartje (ed.): From Nice to Laeken – European Defence Core Documents, Vol. II, Chaillot Paper 51, Institute for Security Studies, Paris, April 2002.
- Rutten, Maartje (ed.): From St. Malo to Nice – European Defence Core Documents, Vol. I, Chaillot Paper 47, Institute for Security Studies, Paris, May 2001.
- Schmitt, Burkard: European Armaments Cooperation (Core Documents), Chaillot Paper 59, Institute for Security Studies, Paris, April 2003.
- A Secure Europe in a Better World (European Security Strategy), Brussels, 12 December 2003.
- Brussels European Council 12 December 2003 – Presidency Conclusions, s. 21 – 23.
- European Council Declaration on Transatlantic Relations, s. 25 – 26.
- Brussels European Council 17 and 18 June 2004, Presidency Conclusions, s. 12 – 13.
- European Defence: NATO/EU Consultation, Planning and Operations, s. 20 – 21.

Capability Improvement Chart 2004, www.ue.eu.int.

IGC 2003 – Defence, 2 December 2003 (CIG 57/03).

Headline Goal 2010, www.ue.eu.int.

Report on the Agency in the Field of Defence Capabilities, Development, Research, Acquisition and Armaments, 17 – 18 November 2003, 14500/03 (Press 321).

Summary of the Interventions by Javier Solana on Military Implications of the European Security Strategy and the Intergovernmental Conference, Brussels, 5 November 2003, www.ue.eu.int/solana.

Summary of the Remarks by Javier Solana at the Informal Meeting of Defence Ministers, Brussels, 5 – 6 April 2004, www.ue.eu.int/solana, www.euobserver.com/defence.

Summary:

Matúš Korba: *European Security and Defence Policy and its Limits*

The Balkan wars, first in Bosnia, then in Kosovo, seriously put into question the weak position of the European Union as a security actor. Failures of the Europeans to end these conflicts dealt a serious blow to the project of European integration. The European Union had failed to produce a common strategy to Bosnia and Kosovo and the *Common Foreign and Security Policy* (CFSP) didn't work. It was a leadership of the USA and NATO military operations which led to the end of the Balkan wars. Kosovo also provided a striking confirmation of European military weaknesses. This conflict clearly pictured European dependence on the US military power and demonstrated that without making an effort to improve its military capabilities, EU's influence as a security actor would continue to be very limited.

These events initiated creation of the *European Security and Defence Policy* (ESDP). At the June 1999 European Council in Cologne, the member states stated their determination that the EU shall play its full role in the international security. To that end, they intended to give the EU the necessary means and capabilities for autonomous crisis management actions, backed up by credible military forces. In December 1999, the European Council in Helsinki set out the ESDP process's *Headline Goal* objectives. The aim was put at the EU's disposal Rapid Reaction Force capable of carrying out all Petersberg missions, including the most deman-

ding, in operations up to army corps level (60.000 troops deployable in 60 days, operational readiness in 2003).

Following the events of 11 September 2001, the CFSP was not implemented effectively. The UK, France and Germany didn't co-ordinate their efforts within the EU framework. The same happened during the Iraq crisis at the beginning of 2003 with much grave consequences for CFSP. The EU was split and completely paralysed as an international and security actor. Fortunately, the problems of CFSP didn't freeze the development of ESDP, because there was a consensus on strengthening of the European military capabilities. In November 2001, the *European Capability Action Plan* (ECAP) was launched. As a next step, the Capabilities Conference was held in May 2003 in order to ask for more national commitments and launch specific programs to address current shortfalls in military capabilities.

The year 2003 witnessed not only the collapse of CFSP during the Iraq crisis, but also a compromise on ESDP. The EU members clashed over foreign policy priorities and security policy goals, but continued in cooperation on military capabilities for out-of-area crisis management operations. The crucial agreement on EU-NATO relations (*Berlin plus*) was reached, the European Security Strategy document was endorsed and the EU's first police mission in Bosnia (*EUPM*), the first „Berlin plus“ military mission in Macedonia (*Concordia*) and the first autonomous military mission in the Democratic Republic of Congo (*Artemis*) took place during 2003.

The very important progress was made on the field of armaments and European defence industry. It was decided to establish a *European Defence Agency* to support the EU members states in their effort to improve their military capabilities in the field of crisis management. The Agency will be set-up at the end of 2004 and will promote equipment collaborations, research and technology projects and armaments procurement. Its main task is to prevent the considerable waste of resources spent on inefficient generation of military capabilities through the EU (amounting to 160 billion EUR).

On the other hand, the military capability aspects of ESDP are still lagging behind. The original objective set at Helsinki in 1999 (*Helsinki Headline Goal*) has not been met. It was merely quantitative target designed after a Balkan wars experience, and therefore ill-suited to the current post

September 11 global security environment. It was just a catalogue of forces, which only ten per cent of which were actually rapidly deployable (6.000 troops). The June 2004 European Council confirmed the Petersberg tasks revision and defined a new *Headline Goal 2010*. Although the strengthening of military capabilities is very important, it isn't the most serious limit of ESDP. It is a lack of political will and a strategic consensus in the framework of CFSP, which is limiting the efficiency and credibility of ESDP.

The future security crisis will demonstrate whether there is a possibility to reach an agreement between two groups of EU member states – „euro-atlantists“ and „euro-autonomists“. If these countries follow only their particular interests and are against the close security co-operation with the USA, it will lead to marginalisation of ESDP and the EU will never become a global security actor.